

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

Тернопіль
19-20 жовтня 2018 року

Лютаревич І.	лідерства у педагогів загальноосвітнього навчального закладу.....	50
Махлинець С.	Рівень самоконтролю керівника як чинник підвищення відповідальності педагогів загальноосвітнього навчального закладу.....	53
Нагорна В.	Особливості соціалізації молодших школярів з неповних сімей.....	56
Несмашна Г.	Психолого-управлінські умови попередження насильницьких дій щодо підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі.....	58
Олексюк В.	Гуманістична психологія як основа психологічного супроводу професійного та особистісного зростання педагогів нової української школи.....	61
Сіткар В.	Психологічні передумови діалогізації педагогічної взаємодії як ключової у сучасній освіті.....	63
Сметанок І.	Гендерний аспект самооцінки особистих якостей у четверокласників за методикою Дембо-Рубінштейн.....	66
Столяренко О.	Психологічні передумови розвитку моральної свідомості у молодшому шкільному віці.....	69
Фурман А., Фурман О., Цюман Т.	Особливості емоційної саморегуляції педагогів з різним типом професійної спрямованості.....	71
Чип Р.	Інноваційно-психологічна діяльність в освітній сфері суспільства: концепти і визначення.....	74
Янкович О.	Формування навичок безпечної поведінки у дітей: прикладні аспекти.....	76
	Актуальність проблеми гендерної ідентичності у період дорослішання особистості.....	78
	Реалізація ідей польського досвіду оцінювання результатів навчання молодших школярів в українських школах.....	81
ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ		
Боднарчук Ж., Греняк Н., Бригадир М.	Особливості психолого-педагогічного супроводу дитини з розладами зі спектру аутизму.....	84
Гончаровська Г.	Психологічна служба та організація інклюзивного навчання.....	87
Олійник Г.	Технології забезпечення психолого-педагогічного супроводу дитини в межах інклюзивного навчання.....	89
Свіргун Л.	Становлення інклюзивної освіти в Україні: від інтеграції до інклюзії.....	92
Адамів С.	Формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами.....	95
ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНЕ СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ		
	Трансформаційні процеси підготовки майбутніх фахівців-маркетологів.....	98

Адамська З.	Фасилітація як передумова розвитку діалогічної культури майбутнього психолога.....	101
Андричук І.	Використання гуманістичних технологій у професійній підготовці майбутніх психологів.....	103
Галич І.	Глибина смисложиттєвих переживань як чинник становлення майбутнього педагога.....	106
Галич О.	Використання ідей гуманістичної педагогіки у підготовці майбутніх педагогів до реалізації принципу суб'єктності учня в освітньому процесі.....	109
Демків В., Любіньський В., Дереча А.	Психологічні аспекти розвитку творчої активності майбутніх фахівців-дизайнерів.....	111
Дуткевич Т.	Динаміка професійної самосвідомості студентів-психологів.....	114
Заставнецька Я.	Формування гуманістичних цінностей майбутніх учителів у процесі аналізу педагогічних конфліктів.....	116
Калаур С.	Стан сформованості самоорганізації у педагогів загальноосвітнього навчального закладу.....	119
Карпенко С.	Потенціал аскеологічного підходу під час професійної підготовки менеджерів соціокультурної діяльності.....	121
Кондратюк В.	Емоційний інтелект у роботі психотерапевта.....	124
Кузьменко Т.	Гендерні особливості використання механізмів психологічного захисту студентами під час навчання у виші.....	126
Магдасюк Л., Павлова Б., Мешко Г., Мешко О., Панченко С.	Емоційна стабільність як основа гармонійного особистісного та професійного розвитку студента-психолога.....	129
Панчук Н.	Особливості професійного вигорання працівників екстремальних професій.....	132
Паркулаб О.	Професійне самовизначення майбутнього вчителя у фокусі становлення його педагогічної позиції.....	134
Періг І.	Нові можливості післядипломної освіти педагогів: формальний та неформальний виміри.....	136
Приходько Ю.	Ціннісний компонент професійно-особистісного становлення майбутнього фахівця.....	139
Радчук Г., Савицька О., Савчин М.	Екзистенційні цінності як чинник актуалізації особистісного потенціалу майбутніх психологів.....	141
	Прогнозування на етапі професійного самовизначення майбутніх психологів.....	144
	Професійний вибір як чинник успішної фахової підготовки практичного психолога.....	146
	Психологічні орієнтири розвитку освітнього процесу.....	149
	Цільова спрямованість особистості майбутнього фахівця в контексті становлення його суб'єктності.....	151
	Теоретико-методологічні засади психологічної практики в контексті духовної парадигми.....	153

дитина може замкнутися у собі та на довгі роки стати жертвою власних страхів і недовіри до оточуючих.

Саме тому перед ведучими інтерактивних занять (психологами, соціальними педагогами) стоїть особливий вимоги.

Ведучому заняття "Я вмю себе захистити" варто пам'ятати про психологічні аспекти просвітницької роботи та не терапевтизувати налідрі процес взаємодії з учасниками. Дотримуватися принципів інтерактивного заняття: суб'єкт-суб'єктивної взаємодії, відкритості та активності, свободи вибору, зворотного зв'язку. В інтерактивному процесі розгортається «смає життя», в якому учасники «проживають» конкретну подію, яка спланована, структурована, концентрована. Усе відбувається «тут і зараз». Взаємодія учасників виступає важливим засобом формування у них внутрішнього ціннісного стрижня та необхідних життєвих навичок. Аналізуючи свої реакції і реакції партнера, дитина здатна змінити свою модель поведінки та усвідомити засоби її, що дає змогу очікувати пролонгованих результатів просвітницької роботи.

Література

1. Цюман Т.П., Нагула О.Л. Формування навичок безпечної поведінки дітей: метод. посібник / автори-упоряд.: Цюман Т. П., Нагула О. Л.; за заг. ред. Цюман Т. П. – К.: Видвандитство: ФООП Буря О.Д. – 2017. – 44 с.
2. Recognizing Child Abuse and Neglect: Signs and Symptoms. URL: <http://www.childwelfare.gov/pubs/factsheets/signs.cfm>
3. Responding to child sexual abuse. URL: http://www.aacap.org/cs/root/facts_for_families/responding_to_child_sexual_abuse
4. What to do if a child discloses sexual molestation. URL: <http://www.missingkids.com/missingkids/servlet/>
5. What we all need to know to protect our children. Protecting children from sexual abuse / Stop it Now! UK & Ireland project.

Чин Руслана

м. Тернопіль

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПЕРІОД ДОРОСЛІШАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Переосмислення традиційних, стереотипних уявлень про соціальну роль жінок та чоловіків, розширення можливостей гендерного самовизначення молодого покоління сприяє прогресивним змінам сучасної системи освіти і виховання на засадах рівності прав і можливостей статей для забезпечення національного механізму досягнення гендерної рівності в Україні. Актуальність означеної проблеми в умовах сьогодення окреслює запит в отриманні наукових даних щодо обґрунтування та уточнення сучасної психологічної концепції розвитку гендерної ідентичності у період дорослішання особистості.

Вітчизняні науковці визначають гендерну ідентичність як внутрішню, інтегративну, динамічну властивість особистості крізь маскуліно-феміно-

78

андрогінний конструкт, що пов'язана із усвідомленням, переживанням себе представником певної статі, здатним до самодосконалення та самореалізації статевої поведінки. При цьому, феміністсько-маскулінність як різновиди гендерної ідентичності – це конструкти, які формуються в просторі соціокультурних і соціально-психологічних координат, структура і зміст яких змінюються, і які відображені в орієнтаціях і поглядах особистості, її установках на виконання гендерних ролей, обов'язків, функцій та властивостей [3; 4; 5].

Незважаючи на існування різних підходів та значної кількості понять щодо диференціації та уточнення понять «статева ідентичність», «гендерна ідентичність», «статево-рольова ідентичність», «гендерна ідентичність», вони визнаються одноставними у тому, що «гендерна ідентичність» є ширшим поняттям, ніж «статева ідентичність» і визначається як одна із найістотніших рівнів ідентичностей особистості, базових її характеристик, формується внаслідок інтеріоризації чоловічих та жіночих рис у процесі соціалізації особистості Я та інших [1; 3; 4; 5].

На думку сучасних вчених, сутнісними характеристиками особистості є тісно пов'язані з ідентичністю і визначають гендерні особистісні властивості, є феміністською і маскулінністю як ознаки жіночості і мужності, а також психологічні особливості, які визначають відповідність власної психологічної статі, гендерно-рольовим нормам і стереотипам, типовим виборам відповідних цінностей, установок тощо [1; 2; 4].

Узагальнений аналіз наукових джерел з проблеми дослідження свідчить про те, що поняття «психологічна стаття» є предметом наукового пізнання сучасних вчених, які проявляють дослідницький інтерес до вивчення означеної категорії у контексті становлення гендерної ідентичності і позиціонують власні погляди щодо виокремлення низки детермінант сформованості психологічної статі на основі біологічних, соціокультурних та психологічних чинників.

Зокрема А. Алексєєва визначає психологічну стаття як стрижневий складову статевої ідентичності, що охоплює усвідомлені та особистісні прихильні прояви маскулінності / феміністності, окремі риси яких можуть відновити певним гендерним стереотипам мужності-жіночості, тобто бути елементами соціальної статі [1].

Поняття «психічна стаття» характеризується науковцями як внутрішній ядрок гендерної ідентифікації, що забезпечує відчуття подібності представником тотожної статі, знижує тривожність та посилює впевненість у собі. Психічна стаття визначається як система ціннісно-сміслових уявлень про себе як про чоловіка чи жінку, яка сформувалася у процесі соціалізації і має свої особливості на кожному віковому етапі розвитку людини. Поняття «психічна стаття», на думку науковців, є синонімом поняття «гендер», яке підкреслює роль соціального середовища в детермінації психічних властивостей осіб жіночої чи чоловічої статей [4; 5].

Відтак, вищезначені міркування свідчать про те, що терміни «психологічна стаття» і «психічна стаття» виступають еквівалентами категорій «гендерна ідентичність». Водночас гендерна ідентичність, на відміну від

79

психологічної статі, характеризується реальним оволодінням особистістю чоловічою чи жіночою роллю, досягненням певного рівня статевої самосвідомості і статевої ідентифікації.

Чимало сучасних наукових досліджень гендерної ідентичності акумулюються у працях вчених (М. Борової, Н. Буряко, Т. Говорун, Н. Горюнової, Л. Загрой, О. Кікінежді, І. Романова, В. Романової, Н. Яворської та ін.), які аналізують означений феномен у контексті найрізноманітніших психологічних проблем особистості у період дорослішання: становлення гендерної ідентичності хлопців у неповній сім'ї; етнокультурних особливостей статево-рольової ідентифікації в підлітковому віці; соціально-психологічних чинників становлення статево-рольової ідентифікації підлітків; ідентифікації як соціально-психологічного феномену диференціації статі; особливостей гендерної соціалізації підлітків в умовах позашкільних навчальних закладів; особливостей статево-рольової соціалізації підлітків; впливу молодіжної субкультури на формування гендерної ідентичності та ін.

Досліджуючи гендерну ідентичність в онтогенезі особистості, О. Кікінежді зазначає, що процес становлення гендерної ідентичності особистості можна розглядати як своєрідний віковий континіум орієнтацій: від неусвідомленого наслідування певних статево-рольових вимог до свідомого самовизначення та персоналізації статево-рольового Я [4].

Н. Горюнова визначає гендерну ідентичність як усвідомлення і переживання індивідом своєї позиції Я щодо певних візрів-еталонів статі і називає її одним із головних стрижнів свідомості особистості, яка найінтенсивніше розвивається у підлітковому віці. Винятково важливу роль авторка відводить сім'ї, яку вважає найбільш суттєвим чинником розвитку гендерної ідентичності у контексті дитячо-батьківських стосунків, сімейних настановлень, наявності зразків для наслідування, ідентифікацій тощо [3].

У руслі досліджень статево-рольової соціалізації підлітків В. Романова акцентує увагу на значущості підліткової групи однолітків, яка є носієм гендерної субкультури підлітків і фактором формування зрілої гендерної ідентичності завдяки особливостям механізму гендерної ідентифікації, який тісно пов'язаний із конформізмом та загальними особливостями спілкування у колі однолітків [5].

Таким чином, аналіз наукових джерел зарубіжних та вітчизняних вчених засвідчує широкий спектр психологічних концепцій та багатогранність поглядів у дослідженні різних аспектів гендерної ідентичності як психологічного феномену та поняття, дотичних до нього. Проте, незважаючи на значну кількість теоретичних та експериментальних досліджень, в яких розкриті методологічні підходи до вивчення гендерної ідентичності, багато з них вимагають уточнення і наукового обґрунтування, що слугуватиме перспективами наших подальших наукових розвідок.

Література

1. Алексєєва А.В. Психологічна стаття як чинник становлення особистісної ідентичності у юнацькому віці : дис. ...канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Івано-Франківськ, 2006. 233 с.

80

2. Говорун Т.В. Соціалізація статі та сексуальності : монографія. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2001. 240 с.

3. Горюнова Н.М. Соціально-психологічні чинники становлення статево-рольової ідентифікації підлітків : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. психол. наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2006. 14 с.

4. Кікінежді О.М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості : монографія. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2011. 400 с.

5. Романова В.Г. Особливості статево-рольової соціалізації підлітків : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. психол. наук : 19.00.05 «Соціальна психологія». Київ, 2002. 19 с.

Якович Александра

м. Бидгош, Польща

м. Тернопіль,

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ МОЛОДИХ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ

Реформування початкової освіти відповідно до Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти передбачає суттєві зміни в організації освітнього процесу, які стосуються, зокрема, оцінювання результатів навчання учнів. Під час першого циклу початкової освіти (1-2 класи школи першого ступеня) запроваджується описове формувальне оцінювання без традиційних оцінок, а «найважливіше завдання вчителя – підтримувати в кожному учневі впевненість і мотивацію до пізнання» [1, с. 21].

Уже сьогодні серед учителів, науковців, зрештою, і серед батьків, є як прихильники, так і критики рішення про відміну традиційного оцінювання. Досвід описового формувального оцінювання є в Європейських країнах, зокрема й у Республіці Польща. Отже, доцільно здійснити його аналіз у цій державі для запозичення позитивних ідей у галузь початкової освіти України.

Проблеми оцінювання учнів у Польщі вирішуються в працях Т. Левоничко (Т. Lewonicki), Б. Немерка (B. Niemierko) [5], В. Окоя (W. Oko), Б. Фрошцак (B. Frąszczak) [3] та ін. Учені зазначають, що оцінювання є найважливішою (навіть небезпечною) функцією вчителя [4]. Адже оцінки впливають на формування «Я-концепції» дитини, отже, на її життєву самореалізацію. Саме оцінювання зумовлює поділ учнів на сильних і слабких. Від того, до якої категорії педагог віднесе учня, залежить майбутнє дитини. Високі оцінки за шкільне навчання – це один із чинників формування впевненості в собі, стратегії перемоги, здатності до вирішення життєвих проблем. І навпаки, коли дитина знаходиться в середовищі, де її постійно критикують, у неї формується або комплекс неповноцінності, або асоціальна поведінка.

Польський учений Б. Немерко, тривалий час вивчаючи проблеми оцінювання, дійшов висновку, що ідеальне оцінювання передбачає

81